

Отже, аналіз філософських, соціологічних і психологічних досліджень дозволили пояснити соціальний інтелект дошкільника як здатність виділяти суттєві характеристики комунікативної ситуації та спроможності намічати можливі шляхи усвідомленого опосередкованого впливу на комунікативні наміри партнерів по взаємодії (грі, спілкуванню, спільній діяльності) з метою досягнення особистих, загальних предметних або комунікативних цілей. Найбільший потенціал для розвитку компонентів соціального інтелекту мають сюжетно-рольові ігри, які в старшому дошкільному віці мають на меті розвивати соціально значимі якості з метою підготовки до опанування нової соціальної ролі молодшого школяра.

Список використаних джерел:

1. Голук О.А. Характеристика типів розвитку творчої уяви дітей старшого дошкільного віку / Голук О.А., Пахальчук Н.О. / Наука и инновации в современном мире: образование, воспитание, физическое воспитание и спорт. В 2 книгах. К 1.: монографія / [авт.кол. : Безрукова Н.П., Львович И.Я., Преображенский А.П. и др.]. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2017 – С. 67-91.
2. Демченко О.П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи 6 монографія / О.П.Демченко. - К. : Видавничий Дім «Слово», 2014. – 416 с.
3. Демченко О.П. Формування суб'єктності соціально обдарованої особистості в культурно-освітньому просторі як умова її соціалізації / О.П.Демченко // Формування суб'єктності соціально обдарованої особистості в культурно-освітньому просторі як умова її соціалізації / О.П.Демченко // Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка : Серія психологія. – 2017. – №6. - С.47-51.
4. Дитина : освітня програма для дітей від 2 до 7 років / авт кол. Г.В.Беленька та ін. ; наук керівник проекту В.О.Огнев'юк. – К., 2016. – 304 с.
5. Исаева И. Ю. Педагогическое сопровождение развития социального интеллекта ребенка в период дошкольного детства : дис... канд. пед. наук ; специальность «Общая педагогика, история педагогики и образования» 13.01.01 / Ирина Юрьевна Исаева. – Ростов-на-Дону, 2011. – 196 с.
6. Любчак Л.В. Методика організації ігрової діяльності : практикум / Л.В.Любчак, К.А.Колеснік. – Вінниця : ЦОП «Документ Принт», 2017. - 196 с.
7. Крутій К. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. / К. Крутій. – К. : Освіта, 2009. – Ч. 1. – 302 с.
8. Сіваш Т.Д. Організація художньо-творчої діяльності дітей в контексті реалізації наступності дошкільної та початкової освіти / Т.Д. Сіваш // Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 10-11 листопада 2015 р.) / за ред. Г. С. Тарасенко ; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, інститут педагогіки, психології і мистецтв. – Вінниця : ТОВ «Нілан – ЛТД» 2015. – С. 179–182.

ІНТЕРАКТИВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

О.Кравець, здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: О.В. Колосова, кандидат педагогічних наук, старший викладач
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

INTERACTIVE FORMS AND UPBRINGING METHODS OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN'S HUMANISTIC VALUES

O.Kravets, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Розглянуто інтерактивні форми та методи виховання гуманістичних цінностей у дітей молодшого шкільного віку. У пошуках шляхів оновлення форм та методів виховання гуманістичних цінностей в учнів початкових класів педагоги мають зупинитися на тих, які апелюють до саморозвитку, самовдосконалення, творчого становлення особистості; носять діагностичний характер, елементи співробітництва, творчого пошуку.

Ключові слова: цінності, гуманістичні цінності, діти молодшого шкільного віку, сім'я, інтерактивні форми та методи.

Abstract. *We considered interactive forms and upbringing methods of humanistic values for children of primary school age. In search of ways to update forms and methods of upbringing humanistic values for primary schoolchildren, educators should focus on those who appeal to self-development, self-improvement, and forming the creative individual; they have diagnostic character, elements of cooperation and creative searching.*

Keywords: *values, humanistic values, children of younger school age, family, interactive forms and methods.*

Реалії сучасного суспільного життя в Україні потребують утвердження пріоритетності гуманістичної парадигми – повернення до загальнолюдських цінностей і національних гуманістичних традицій, розроблення концепції гуманітарної освіти як домінанти освіти в загальноосвітній школі. Основні позиції державної політики у цій галузі сформульовані у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, у Законі України «Про загальну середню освіту», Державній національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття), Концепції національного виховання та в Концепції виховання гуманістичних цінностей учнів тощо. Основним напрямом виховання має стати залучення особистості до системи гуманістичних, моральних цінностей, сприяння становленню її сутнісних сил, творчої активності, власного морального життєтворення.

Особливої актуальності проблема виховання гуманістичних цінностей набуває у молодшому шкільному віці, коли в учнів з'являється потреба осмислення навколишньої дійсності.

До проблеми виховання гуманістичних цінностей з позиції філософії, соціології звертаються В. Андрущенко, Л. Баєва, М. Горлач, Л. Панченко; з позиції психології – М.Боришевський, Л. Виготський, А. Здравомислов, І. Кон, О. Леонт'єв, І. Маноха, М. Рокич та інші, які розглядають процеси перетворення загальнолюдських, культурних, гуманістичних цінностей на стимули і мотиви практичної поведінки людей; мету, зміст, форми і методи підвищення ефективності процесу виховання гуманної особистості в сучасному суспільстві розглядають І. Бех, О. Вишневський, І. Зязюн, О. Киричук, Ю.Мальований, В. Петровський, О. Сухомлинська, О. Яремчик.

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування інтерактивних форм та методів з метою виховання гуманістичних цінностей у дітей молодшого шкільного.

Сучасний Державний стандарт початкової загальної освіти однією з цілей освітньої галузі передбачає реалізацію таких завдань, як виховання гуманної, соціально активної особистості, яка усвідомлює свою належність до соціокультурного середовища, здатна розуміти значення життя як найвищої цінності; оволодіння способами діяльності та моделями поведінки, які відповідають загальноприйнятим нормам моралі. Окрім того, виховання гуманістичних цінностей у молодших школярів передбачено у базовому навчальному плані, що містить перелік дисциплін, які вивчаються учнями у блоці суспільствознавства. Проте, реалізація цих завдань починається лише з третього класу, оскільки для першого та другого класів такі навчальні предмети не передбачені. Ми вважаємо, що початок формування гуманістичних цінностей у молодших школярів повинен припадати уже на перші роки навчання у школі і не тільки під час уроків, а й у процесі виховання у позаурочний час.

Велике значення в організації процесу виховання гуманістичних цінностей мають ідеї та погляди відомих педагогів минулого і сучасності. Зокрема, О. Киричук, досліджуючи питання духовності, ментальності, саморозвитку особистості, вважає, що гуманістичні цінності формуються не одразу, вони проходять через поступовий вибір певних видів поведінки і досвіду людей. Спочатку вони з'являються як сукупність звичок, специфічні форми поведінки, що передаються від покоління до покоління. Поступово ці форми поведінки закріплюються, систематизуються і перетворюються на традиції, обряди, звичаї, ритуали. В них закладаються стандарти схваленої поведінки людей [7, 11]. На думку В. Москалець, метою довготривалого процесу формування гуманістичних цінностей є утворення ментальності, як способу життя, характерного для даного типу суспільства [10, 79]. Отже, гуманістичні цінності належать до найбільш значущих складників соціальної

структури особистості людини. Їх слід розглядати як серцевину особистості, що відображає не тільки ставлення до життя та життєдіяльності, а й оцінку свого місця та місця іншої людини в навколишньому середовищі. Стійка система цінностей зумовлює такі якості особистості, як надійність, вірність певним принципам, цілісність, що відповідають за активність життєвої позиції.

Створення системи ціннісних орієнтацій є складним процесом, значною мірою індивідуалізованим і не у всіх своїх компонентах детермінованим наявними суспільними умовами. Соціокультурний аспект зміни ціннісних орієнтацій особистості, що формується, – це, з одного боку, спосіб перетворення цінностей соціуму на цінності особистості, з іншого – регулятивна реакція на нові умови, продиктовані зміненими економічними, соціально-політичними та інформаційно-комунікативними реаліями суспільної ситуації. За твердженням О. Золотухіної-Аболіної, гуманістичні цінності виступають регуляторами поведінки, які спрацьовують на рівні фундаментального вибору, тим самим визначаючи людину як особистість. Їхньою особливістю є те, що в поведінковій діяльності вони є орієнтирами заданого типу поведінки.

Підвищення ефективності виховання гуманістичних цінностей в молодших школярів залежить від цілеспрямованого впровадження інтерактивних форм та методів виховання. До інтерактивних форм виховання гуманістичних цінностей в дітей молодшого шкільного віку відносяться тренінгові заняття. Кожен з них – це наперед запланований виховний процес, призначений удосконалювати знання учнів про себе, сформувати вміння та навички самопізнання, самооцінки і самовизначення, визначити їхні цінності, ідеї, погляди, переконання, поведінку з метою зміни та оновлення. Крім того, вони сприяють розвитку здібностей пізнавати інших людей, усвідомлювати їх особистісну цінність та суспільну значущість [6, 34]. Самосприйняття і самовираження особистості під час проведення тренінгів здійснюється в процесі спілкування та взаємодії з іншими людьми. Тренінгові заняття сприяють формуванню позитивної «Я – концепції» молодшого школяра шляхом підвищення їхнього уявлення про свою соціальну значущість, особистісну цінність.

Виховання гуманістичних цінностей на тренінгових заняттях здійснюється в кількох напрямках: а) утвердження персоніфікованого характеру взаємовідносин між вихованцями, діалогу «на рівних»; б) олюднення усіх сфер спілкування на основі ціннісного ставлення до людини; в) розвиток ефективного сприйняття особистістю іншої людини та самої себе; г) організація та стимулювання співробітництва і взаємодопомоги; д) створення сприятливого середовища для самоактуалізації та розвитку індивідуальності молодшого школяра на основі свободи вибору та волевиявлення в різних видах творчої діяльності; е) розвиток рефлексії шляхом участі у соціально-психологічних тренінгах, аутотренінгах, вправах, комунікативних іграх тощо [9, 26]. Стимулювання розвитку у молодших школярів таких гуманістичних цінностей, як чуйність, доброзичливість, милосердя та інші, здійснюються у процесі проведення тренінгів-символізацій та тренінгів-ототожнень.

Бесіда на морально-етичні теми – метод, за допомогою якого здійснюється процес спілкування між суб'єктами виховання (школярем і педагогом) під час колективної діяльності чи індивідуального впливу [1, 12]. Використовуючи бесіду як метод, педагог має розв'язати дуже важливі завдання: навчити учнів оцінювати події, вчинки, явища суспільного життя і на цій основі формувати у школярів відповідне ставлення до навколишньої дійсності. Форма подання окремих епізодів, фактів чи явищ може бути різною. Проте вона обов'язково має спонукати школяра до роздумів, пошуку, відповідних висновків і переконань. Діалог з дітьми може відбуватись у довільній формі: запитань і відповідей, тематичних вікторин, заочної подорожі, проблемних питань тощо. З метою активізації мислення школярів педагог може використати елементи дискусії, методи переконання і прикладу, створить умови для розвитку дитячої уяви (намалювати уявну картинку, уявити протилежну ситуацію). Щоб сильніше вплинути на емоції дітей, можна також використати художні репродукції, фрагменти музичних творів, відповідні діафільми тощо. Наприклад, під час обговорення проблеми материнської любові доцільними будуть розповіді учнів, обговорення ситуацій, відповіді приказки і прислів'я, народні і авторські

пісні. Також, у молодших класах доцільно проводити бесіди гуманістичного характеру: «Поважай своїх друзів», «Бережи все, що створено людською працею», «Красиве і потворне у поведінці людей», «Будь чесним і правдивим» тощо.

До інтерактивних форм та методів формування гуманістичних цінностей в молодших школярів також відноситься рольова гра. Оволодіння учнями системою цінностей – ставлень під час її проведення здійснюється через почуття, досвід, думки та дії, що проявляються при виконанні ними певних соціальних ролей або у процесі міжособистісних стосунків. Створені для цього ігрові ситуації базуються на явищах реального життя, цікавих фактах, матеріалах, що містять певну проблему. Наприклад, рольова гра «В гостях» передбачає формування у молодших школярів цінності іншої людини, образу «хорошого іншого», запобігання речових міжсуб'єктних відносин; боротьбу з Его-потягами вихованців тощо. Для цього створюється ситуація, у якій молодших школярів ділять на « гостей » та « господарів ». « Господарі » повинні зустріти, пригостити « гостей », зробити їх візит цікавим і приємним. « Гости » в свою чергу мають привітати « господарів », підготувати їм саморобні подарунки, розповісти цікаві історії, продемонструвати свої таланти тощо. Всі учасники гри повинні вести себе ввічливо і гуманно. Водночас вони вчаться чуйності і тактовності, спілкуватися з цікавими людьми.

Висновки. Отже, виховання гуманістичних цінностей в молодших школярів є ефективним, коли добирати цікаві емоційно-насичені форми практичної реалізації виховних інваріантів. Під час їх проведення кожен учень має бути активним учасником виховного процесу. Для цього необхідно забезпечувати самостійну творчу діяльність молодших школярів; враховувати їхні творчі потреби, інтереси та захоплення; ініціативність та самостійність у визначенні виховних завдань, засобів і способів їх творчого виконання. Водночас, важливо виробити у вихованців потребу у самовизначенні, самотворчості та самореалізації, засвоєні ними системи цінностей-ставлень; формувати у дітей позитивні риси виховної особистості, враховуючи специфіку їхнього мислення та своєрідність світосприймання; створювати умови для вільного висловлення ними своїх думок та почуттів; стимулювати до активно-творчої та результативної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Безкоровайна О.В. Виховання культури особистісного самоствердження в ранньому юнацькому віці: монографія / О.В. Безкоровайна. – Рівне: РДГУ, видавець Олег Зень, 2009. – 470 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344с.
3. Боришевський М. Й. Духовні цінності в становленні особистості-громадянина / М. Й. Боришевський // Педагогіка і психологія. — 1997. — № 1. — С. 144-150.
4. Голюк О.А. Ціннісні орієнтації батьків як основа забезпечення гармонійного буття дитини у сім'ї / О.А.Голюк // Імідж сучасного педагога. – 2015. – № 6 (155) – С. 41-44.
5. Голюк О.А. Воспитание у детей чувства собственного достоинства как проекции морально-гуманистических ценностей/ О. А. Голюк, Анна Гайдукевич, Н. А. Пахальчук, И. В. Карук, К. А. Колесник / Science Review. – Warsaw (Poland). – 2018. – № – 1 (8), January. – Vol.5. – С.13-17.
6. Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання: навч. посібник / С.Г. Карпенчук. – К.: Вища шк., 1997. – 304 с.
7. Киричук О. В. Ментальність : сутність, функції, генеза / О. В. Киричук // Конференція: Духовність. Ментальність. Саморозвиток особистості : тези доповідей. — Київ-Луцьк, 1994. — Ч. 1. — С. 11-12.
8. Колосова О.В. Роль громадянсько-правових цінностей у патріотичному вихованні старших дошкільників // Проблеми українського національного виховання: збірник наукових праць / За ред. Надії Скотної та Марії Чепіль. – Дрогобич: редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – С. 222-229.
9. Лавроненко О. Формування гуманістичних цінностей – важливий аспект виховання молодших школярів / О. Лавроненко // Рідна школа. – 2004. – №7-8. – С.26-28.
10. Москалець В. Психологічне обґрунтування української школи / В. Москалець. – Львів : Світ, 1994. – 119 с.
11. Натхненниця – подорож у світ культури та традицій: Виховання ціннісного ставлення у дітей (для сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, зокрема – дітей з функціональними обмеженнями) до світової та національної культури, традицій власного народу та родини засобами арт-терапії. Частина III / А.В.Хіля, за ред І.Саранчі, О.О.Деркач. – Вінниця : Нілан –ЛТД, 2017. – 40 с.
12. Подорож країною «Людія»: Виховання ціннісного ставлення до оточуючого соціуму у дітей (з сімей, які опинились у складних життєвих обставинах, зокрема – дітей з функціональними обмеженнями) засобами арт-терапії. Частина II / А.В.Хіля. – Вінниця : Нілан –ЛТД, 2017. – 44 с.